

ეროვნული კულტურა და ცნობიერება

საქართველო მსოფლიო ცივილიზაციის შემადგენელი ნაწილია. ამიტომ გლობალიზაციის პროცესები სულ უფრო იჭრება ჩვენს ეროვნულ ცხოვრებაში და დიდ ზეგავლენას ახდენს მასზე. გლობალიზაცია ადამიანთა საზოგადოების განვითარების კანონზომიერი და ხანგრძლივი ისტორიული პროცესის ლოგიკური შედეგია, ამიტომ იგი ჩვენი ეპოქის ძირითადი დამახასიათებელი ნიშანია.

გლობალიზაციის სხვადასხვა გამოხატულება შორის კულტურის გლობალიზაცია ერთ-ერთი ყველაზე უფრო თვალსაჩინო, ფართოდ გავრცელებული და წინააღმდეგობრივია.

დღეს კულტურის გლობალიზაციას განაპირობებენ შემდეგი ფაქტორები:

ა) ტექნოლოგიური პროგრესი (რომელმაც ხელი შეუწყო ტელეკომუნიკაციისა და კომპიუტერული სისტემის განვითარებას);

ბ) გლობალური მედიის კორპორაციული ინფრასტრუქტურა, ფილმების, მუსიკის, ტელეპროგრამის გლობალური ბაზრის ჩამოყალიბებას თან ახლავს ტრანსნაციონალური ინდუსტრიის განვითარება, რომელშიც ბევრი ფორმაა გაერთიანებული. მაგ. დღეს მსოფლიო ბაზარზე ახალი ამბების და გასართობი პროგრამების ოცდახუთამდე უზარმაზარი ეროვნული კორპორაციაა გაბატონებული, რომელთა უმრავლესობა აშშ-ია დაფუძნებული;

გ) მუსიკა (დღეს ბაზარზე ამერიკული და ბრიტანული მუსიკა დომინირებს, რომელმაც უკანა პლანზე გადასწია ეროვნული მუსიკა);

დ) კინო - უზარმაზარი ტრანსნაციონალური ინდუსტრია, რომელშიც აშშ ბატონობს. მან დაიპყრო მსოფლიო კინობაზარი და საკმაოდ „ცივად“ ეკიდება სხვა ფილმების შესვლას აშშ-ში;

ე) ტურიზმი - ადამიანთა მოგზაურობამ მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში დღეს არნახულ მასშტაბებს მიაღწია. ტურიზმი კულტურათა გაცნობის, შესწავლის, ურთიერთგაცვლისა და აღიარების ერთ-ერთ ძლიერ ფაქტორად გვევლინება.

ეკონომიკური პოლიცენტრიზმის ეკვივალენტია მულტიკულტურალიზმი, ანუ სხვადასხვა კულტურის კომბინაცია და ინტერნაციონალურზე-ნაციონალური კავშირების გაღრმავება. ძალიან საინტერესო პროცესი მოხდა

მაია საათაშვილი - სტუდენტ-დოქტორანტი

იაპონიაში. იაპონელებმა თავიანთი ეროვნული კულტურის ელემენტები გლობალური კულტურის ნაწილად აქციეს. ალექსანდრე ტომოვის აზრით, გლობალიზაცია და მულტიკულტურალიზმი ერთმანეთს არ გამოირცხავს, რადგანაც: 1. ახლად წარმოქმნილი გლობალური კულტურა ვრცელდება მსოფლიო მედიის მიერ და იგი ხდება სულ უფრო და უფრო განსხვავებული დომინანტური ერების კულტურისგან; 2. დიდი ერების კულტურა პოლიტიკური პოლიცენტრიზმისა და მულტიკულტურალიზმის პრინციპების დანერგვის კვალდაკვალ კარგავს გავლენასა და უნარს, გაანადგუროს მცირე ერების კულტურა.

XXI საუკუნეში, გლობალიზაციის ეპოქაში, მასობრივი კულტურის დასავლური ფასეულობების გავრცელება მთელ მსოფლიოში დაჩქარებული ტემპით მიმდინარეობს. ეს პროცესი, სპეციალისტთა აზრით, შეუქცევადია. სამწუხაროდ, უცხოური მასობრივი კულტურის გავრცელება გარკვეულად განაპირობებს ეროვნული ტრადიციებისა და კულტურის შესუსტებას. ეს განსაკუთრებით ეხება მცირეერიცხოვან ერებს, რომლებშიც ეროვნული ცნობიერების დაქვეითებას შეიძლება მოჰყვეს მთლიანად ეროვნული თვითმყოფადობის დაკარგვა.

საუკუნეების მანძილზე ხალხები თავიანთი თვითმყოფადობის შენარჩუნებას საკუთარი ეროვნული კულტურის შენარჩუნების ფასად ახერხებდნენ. სწორედ ეროვნული კულტურა და ეროვნული ენა იყო ის განმასხვავებელი ნიშანი, რომელიც ამა თუ იმ ხალხს სხვისგან გამოარჩევდა და ეროვნული იდენტიფიკაციის საშუალებას იძლეოდა. ამდენად, ეროვნება და ეროვნული კულტურა თითქმის გაიგივებულ ცნებებად აღიქმებოდა და პიროვნება მაშინ ითვლებოდა გარკვეული ეროვნების წარმომადგენლად, როცა ამავე ეროვნული კულტურის მატარებელი იყო.

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ყოველი ერის ჩამოყალიბების საფუძველი არის ეროვნული ცნობიერება. ეროვნული ცნობიერება განპირობებულია მოცემული ერის მთელი ისტორიით, ერის ცხოვრებით, ერის წარსულით, აწმყოთი და მომავლით. ეროვნული თავისებურებანი

ვლინდება ცხოვრების ყველა ნიუანსში. ისინი გამოიხატება, საზოგადოებრივ და პირად ცხოვრებაში, მცირერიცხოვან ერთა ე.წ. დიდ ერთა წიაღში ათქვეფის, ეროვნული ატრიბუტების და თვით რელიგიათა თავსმოხვევის მსახვრალი პოლიტიკა ჯერ კიდევ მაშინ დაიწყო, როცა პირველი დამპყრობლები გამოჩნდნენ დედამიწაზე და კოლონიური პოლიტიკის მრისხანე ეპოქა დაიწყო.

კულტუროლოგ რ. მიშველადის მოსაზრებით, - „ქართველთა ეროვნული ცნობიერება ჩამოყალიბდა მტრულ გარემოცვაში, ამიტომაც ჩვენი წინაპრები თვალისწინივით უფროსილდებოდნენ ეროვნულ ატრიბუტიკას – ეროვნულ კუთვნილებას, ანუ ქართველობას, ქართულ წარმოშობას, ენას, ეროვნულ ცნობიერებას, ნაციონალურ ნიშან-თვისებებს, მართლმადიდებლობას, ეროვნულ ზნე-ჩვეულებებსა და ტრადიციებს... ცდილობდნენ, შეენარჩუნებინათ ნაციონალური სიწმინდე და „არ აღრეულიყვნენ ერსა უცხოლსა“. ვინაიდან, მათ კარგად იცოდნენ, რომ ენის, ტერიტორიის თუ სარწმუნოების დათმობა ეროვნულ სიკვდილს ნიშნავდა. ამიტომაც, თავგამოდებით ებღაუჭებოდნენ, საუკუნეების განმავლობაში აწრთობდნენ და იფარავდნენ ქართულ ფენომენს“.

თავის მხრივ, ქართული ფენომენი მოიცავს: ქართულ ადათ-წესებსა და ზნე-ჩვეულებებს, ქართულ ხელოვნებას, ქართულ ენასა და სიტყვიერებას, ქართულ მეცნიერებას.

ქართული კულტურის მშვენება, ქართული ხელოვნება და ლიტერატურა გახლავთ. სწორედ ხელოვნება და ლიტერატურა ანიჭებდნენ ქართულ ფენომენს განუმეორებლობასა და მომხიბვლევლობას.

ქართული მუსიკალური ხელოვნება მსოფლიოში უნიკალური მოვლენაა. იგი შედგება ქართული ხალხური, ანუ ფოლკლორული, სიმღერების და ქართული კლასიკური მუსიკისაგან. განსაცვიფრებელია ის ფაქტი, რომ კავკასიაში მხოლოდ ქართველებს აქვთ პოლიფონიური-სამხმიანი, ოთხმიანი და ზოგჯერ შეიდხმიანი სიმღერებიც კი.

ქართულ ხალხური სიმღერა უძველესია. ისტორიას თუ გადავხედავთ, გაგვახსენდება, რომ ქართველ კაცს ბრძოლაშიაც ეხმარებოდა (ლაშქრული, საბრძოლო სიმღერები) და შრომაშიც (ოდოია, ნადური...).

სახვით ხელოვნებასთან მიმართებით, უპირველეს ყოვლისა, უნდა ვახსენოთ ჩვენი საეკლესიო მხატვრობა. ქართული ფრესკების უნიკალურობა არაერთგზის აღუნიშნავთ სპეციალისტებს და სწორედ ამიტომაცაა, რომ ამ ფრესკების დაცვა იუნესკოს ეგიდით ხორციელდება.

ასევე აღსანიშნავია, რომ მსოფლიოს თოთხმეტ მოქმედ ანბანთა შორის ქართული ანბანი ანუ ქართული დამწერლობაა. იგი უნიკალურია თავისი სილამაზით.

საუკუნეების განმავლობაში ნაბიჯ-ნაბიჯ სრულყო ქართველმა ერმა ფენომენის ის მომავადოვებელი სისტემა, რომელიც აღამიანის აზროვნების თითქმის ყველა სფეროშია განფენილი და მსოფლიოს ყველა წერტილიდან შეუიარაღებელი თვალითაც კი კარგად ჩანს.

ამჟამად, არსებული ვითარება ქართულ საზოგადოებას მეტად მძიმე მდგომარეობაში აყენებს. ხალხის დიდმა ნაწილმა დამახინჯებულად აღიქვა დასავლური ღირებულებები და დემოკრატიის მათეზური გაგება.

მაშინ, როდესაც მსოფლიო გლობალიზაციის ფაზაში შევიდა, ეროვნული ცნობიერების შენარჩუნება არა მარტო პატარა საქართველოსათვის, არამედ დიდი ქვეყნებისათვისაც კი შემოვითების საგანი გახდა და ისინი სახელმწიფო დონეზე საგანგებო ღონისძიებებს მიმართავენ ამგვარი „კულტურული იმპერიალიზმისაგან“ (ჟაკ ლანგი) თავის დასაცავად.

საფრანგეთის დეპუტატი ევროპარლამენტში კატრინ ლალუმიერი ნაშრომში „ბრძოლა კულტურისათვის“ აღნიშნავს, რომ გლობალიზაციის პროცესი იწვევს იდუათა სტანდარტიზაციასა და ცხოვრების წესის გაერთოვაროვნებას ამერიკული მოდელის მიხედვით.

ასე რომ, საფრანგეთს ეშინია თავისი ენისა და კულტურის დაკარგვის. დასავლური და განსაკუთრებით ამერიკული მასობრივი კულტურის გავლენა ქართულ კულტურაზე გარდაუვალია. თუკი დიდი საფრანგეთის მკვიდრი ასეთ შემოვითებას გამოხატავს, მაშინ რაღა უნდა ქნას პატარა საქართველომ, აქ ხომ გადაგვარების საფრთხე კიდევ უფრო დიდია.

ეროვნული თვითმყოფადობის მოსპობის ძირითადი სამიზნე სამი რამ გახლდათ: ტერიტორია, ენა და რელიგია, ანუ იგივე „ენა, მამული, სარწმუნოება“. ერთნი ამბობდნენ, რომ ცივილიზაცია უნდა შეეტანათ ნახევრად ველურ ტომებში და ისინი კულტურის გზაზე შეეყვებინათ; მეორენი სხვა სახელმწიფოთა ე.წ. ტიპიურად განსაზღვრულ ფეხლებად მიისწრაფოდნენ; მესამენი კი, და ეს უფრო იშვიათად ხდებოდა, პირდაპირ რელიგიურ ომებში ებმებოდნენ. საერთო მიზანი კი ყველა შემთხვევაში ერთი იყო – მსოფლიო ბატონობა. საქმე ტერიტორიის წართმევით იწყებოდა და მერე ამუშავდებოდა დაპყრობილი ქვეყნის კულტურულ-რელიგიური დაუთოების სასტიკი მანქანა. ამ დაუ-

თოებას დამპყრობელი ახერხებდა იმ ფორმითა და მეთოდით, ცივილიზაციის რა დონეზეც თავად იდგა: ზოგჯერ შენიღბულად (გორონცოვი), ზოგჯერ კი ე.წ. ნაჯახის პოლიტიკით.

თუ გადავხედავთ საქართველოს ისტორიას, ვნახავთ, რა კირთებით, ცეცხლითა და მახვილით ცდილობდნენ არაბები, სპარსელები, თურქები და სხვები, ივერიაში ქრისტიანული რწმენა აღმოეფხვრათ. მარტო დედოფლის შუშანიკის, აბო თბილელისა და ქეთევან დედოფლის წამების მაგალითები რაღა ღირს ამის ხაზგასასმელად! ერის განადგურების მახვილი ტერიტორია და რელიგიასთან ერთად ენას დაატყდებოდა ხოლმე თავს. დამპყრობელი თვლიდა, რომ დამოუკიდებლობადაკარგული სახელმწიფოს ენა იმპერიისთვის სრულიად ზედმეტი ბარგი იყო და ამ ენაზე კულტურის განვითარება იმპერიის მომავალ მდგრადობას საფრთხეს შეუქმნიდა. ახლა ისმება კითხვა:

როგორია ამ მხრივ მგომარეობა დღეისათვის საქართველოში?

ჩვენი აზრით, ამ საფრთხისაგან თავის დაღწევის ერთადერთი რეალური გზა არის ჩვენი ეროვნული სახის შენარჩუნება, ამისათვის საქართველომ მსოფლიო ისტორიული გამოცდილების გამოყენებით უნდა შეძლოს თავზე მოექცეს გლობალიზაციის თანმხლებ მნიშვნელოვან პროცესებს, რათა წინააღმდეგობა გაუწიოს ზესახელმწიფოების მიერ აგორებულ ტალღას და მათ მცდელობებს შექმნან ერთიანი სივრცე „სივრცე, რომელიც შლის მანძილისა და საზღვრების არსებობის მნიშვნელობას, ხაზს უსვამს ადგილობრივ ტრადიციებსა და წესჩვეულებებს. საბოლოო ჯამში კი კლავს ეროვნულ სულებს“.

დღეს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს

იმას, თუ ეროვნული სახელმწიფო რამდენად გამოიჩენს უნარს დაიცვას ეროვნულისა და ანტიეროვნულის თანაფარდობის ის საზღვარი, რომელიც საშუალებას მისცემს მას მაქსიმალურად შეინარჩუნოს თვითმყოფადობა და ამავე დროს ეზიაროს ყოველივე პროგრესულს, რაც მისი ეროვნულობის განვითარებას შეუწყობს ხელს.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება გაკეთდეს შემდეგი დასკვნა:

გლობალიზაცია წარმოადგენს მსოფლიოს განვითარების თანამედროვე კანონზომიერ პროცესს, რომელიც ეხება საზოგადოების განვითარების ყველა სფეროს: ეკონომიკას, პოლიტიკას, რელიგიასა და სოციალურ მხარეს. გლობალიზაციის დიდ ტალღას, ცხადია, ჩვენ თავიდან ვერ ავიცილებთ, მაგრამ მაქსიმალურად უნდა ვეცადოთ, რომ ამ პროცესის დადებითი მხარეები მაქსიმალურად იქნას რეალიზებული ქართულ პოლიტიკაში. ამასთანავე, ის უარყოფითი შედეგები, რაც ამ პროცესს თან ახლავს და რასაც უპირველესად გლობალიზმისა და ნაციონალიზმის ურთიერთდაპირისპირებულობა და შესაბამისად, ყოველივე ნაციონალურის დაწყებული ეკონომიკითა და კულტურით დამთავრებული, აღმოეფხვრა და გლობალურად ჩანაცვლება წარმოადგენს, მაქსიმალურად უნდა იქნეს გაანალიზებული და სათანადო დასკვნები გამოტანილი, რათა ის სპეციფიკა, ის თავისებურება, რაც ამა თუ იმ ხალხს აქვს და რაც მსოფლიოს მრავალსაუკუნოვან კულტურას ქმნის, ეს მაინც გადავარჩინოთ. დავიცვათ საუკუნეთა მანძილზე ჩამოყალიბებული და მოვლილი ეროვნული კულტურა. ეს სადღეისო ამოცანაა და ამ სტატიის მიზანიც ამაში მდგომარეობს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მ. ქობულია, ი. რეხვიაშვილი, როგორ ვუშველოთ საქართველოს, ისტორიის გაკვეთილები და თანამედროვე საქართველოს ეროვნული ინტერესები, გაზ: „საქართველოს ცხოვრება“, №2, თბ., 2005.
2. Alexander Tomov, The Fourth Civilisation, Sofia, 1996. available from <http://lib.ru/POLITOLOG/TOMOV/4civil.txt>.
3. ზ. დავითაშვილი, გლობალიზაცია და ნაციონალიზმი, თბ., 2003.
4. რ. მიშველაძე, „კულტურა და თანამედროვეობა“, თბ., 2012.
5. ემესხია, დასავლური მასობრივი კულტურა და ეროვნული ცნობიერების პრობლემები, ურნ.: „საისტორიო მაცნე“ XVIII, ბათუმი, 2009.
6. ო. ქოჩორაძე, „ძველთაოთქვეს ძველი ქართული თავისის ძველებურს წესზედა...“, გაზ.: „საქართველოს ცხოვრება“, №4, თბ., 2006.

NATIONAL CULTURE AND CONSCIOUSNESS

MAIA SAATASHVILI - PhD of GTU

In the XXI century, the epoque of globalization, the value of western culture in the whole world is spreading very fast.

That process, by the opinion of specialists, is irreversible. Unfortunately, the spreading of foreign culture partly weakens national traditions and culture. That especially affects on minor nations, whose reduction of national consciousness could be followed by the loss of national consciousness totally.

In the given article, referring on special literature, is researched the issue of correlation of national culture and consciousness in the globalized world.

By the author's point of view fast changes in all fields of development of society put on the agenda the necessity of new assessment – analyzing of cultural-educational and historical-conscious heritage of national - culture.

Today, when the world is in the phase of globalization, specifically important is to maintain the national consciousness, because that specific, that peculiarity, that has the Georgian nation and has developed centuries-old culture – should be saved and protected.